

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на Милослава Русинова Янкова
на тема: „Социално-педагогически аспекти на етико-религиозните идеи от
19 и 20 век” за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР”
в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално
направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Теория на възпитанието
и дидактика” (Социална педагогика)

Основание за изготвяне на рецензията: участие в състава на
научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно Заповед № РД
– 16-021/21.03.2014 г. на Ректора на ШУ „Еп. К. Преславски”.

1. Информация за дисертанта.

Докторантът Милослава Янкова е завършила висше образование,
специалност социология, в СУ „Св. Климент Охридски” през 1984 г., и
магистърска степен по психология в ШУ „Еп. К. Преславски” през 2006 г.
От 1985 до 1987 г. работи като социолог към КТА „Мадара”, Шумен. В
момента (от 1987 г.) е преподавател в ШУ „Еп. Константин Преславски”.
Има участия в международни конференции в страната, участва в
разработването на национални и вътрешноуниверситетски проекти.
Милослава Янкова е и докторант в самостоятелна форма на обучение.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд.

Представеният за рецензиране научен труд е структуриран в Увод,
четири глави, Заключение, Препоръки и Библиография, с общ обем 279
страници. Трудът е написан и представен съобразно стандартите.
Цитирани и използвани са общо 241 източника, 69 от които на латиница,
включващи както оригинални произведения на разглежданите автори, така
и други, съдържащи критически анализи на техни концепции и теории.
Това е значителен „обем” от произведения и информация, което следва да

се оцени високо. Цитиранията са коректни и съобразно изискванията. Тук прави впечатление, че в списъка на цитираната литература не са отбелязани публикациите на докторанта по темата, а част от тях очевидно са включени в текста. Посочването им в Библиография-та в рамките на труда, особено ако той бъде издаден като самостоятелно произведение в бъдеще, ще обогати читателите с информация относно още източници, съдържащи критични анализи на произведения от визираните автори. (Самоцитирането е общоприет похват в научните трудове).

3. Оценка на получените научни резултати.

Темата на дисертацията е посветена на етико-религиозните идеи и техните социално-педагогическите проекции, разработвани от някои философи от XIX и XX век. Визирани са по-конкретно: представителите на немската класическа философия И. Кант, Й. Фихте и Г. Хегел, философите на руския религиозен ренесанс Вл. Соловьев, Н. Бердяев и Л. Шестов, датския религиозен екзистенциалист С. Киркегор, австрийският религиозен философ М. Бубер, немският философ-екзистенциалист М. Хайдегер и френския философ-екзистенциалист Ж. П. Сартр, френските постмодерни философи Ем. Левинас, Ж. Дерида и П. Рикьор.

Сама по себе си подобна ориентация към анализирането на толкова много и разнообразни по възгледи автори може да се окаже като изключително амбициозна задача. Осъзнавайки този факт докторантът логично я редуцира до няколко конкретни задачи, които, формулирани в този вариант, са реалистични и затова изцяло приемливи (с. 6 – 7).

Формулираната основна теза (с. 7) е целесъобразна в този си вид и очертава профила на труда в контекста на социалната педагогика.

Изразените в Увода предварителни мнения относно водещите през XIX и XX век етико-религиозни ценности – свободата на волята, страданието и любовта; етико-религиозната същност на другостта в нейните три модуса – един срещу друг, един до друг е заради друг, и

прагматичното приложение на тези идеи във възпитанието и образованието, са кратко въведение към същинските анализи на тези идеи в следващите глави.

В Глава първа се разглеждат три взаимно свързани *етико-религиозни постулата*: нравственото начало в религията (в концепциите на И. Кант, Й. Фихте и Г. Хегел); религиозното начало на нравствеността (в концепциите на Вл. Соловьев, Н. Бердяев и Л. Шестов) и снемане на етическото в религиозното (в концепциите на С. Киркегор).

Втора глава е посветена на *етико-религиозните ценности* в произведенията на визираните автори: свободата на волята (И. Кант, Й. Фихте, Г. Хегел, Н. Бердяев); страданието (Вл. Соловьев, Н. Бердяев, П. Рикьор и Ем. Левинас) и любовта (Вл. Соловьев, Н. Бердяев).

В Глава трета се разглежда етико-религиозната същност на другостта в нейните три основни модуса: един срещу друг (М. Хайдегер и Ж. П. Сартр); един до друг (М. Бубер) и заради друг (Ем. Левинас и П. Рикьор).

При възприемането на текста, предложен в тези три глави, у читателя логично възниква въпросът *какви цели преследва авторът с тези анализи*. Въпросът произтича от факта, че оригиналните концепции и тези на визираните философи, както и техните критични оценки в произведения на други автори, са станали отдавна достойни както на специализираната, така и на широката аудитория.

Отговорът на такъв въпрос произтича от поставените задачи на изследването, които общо взето, се свеждат до изискванията на всеки научен труд от такъв характер, какъвто е докторската дисертация – авторът трябва да демонстрира и да убеди аудиторията в изискващата се компетенция по интерпретираната тема. В такъв контекст веднага следва да се отбележи, че докторантът наистина демонстрира своите задълбочени знания по разнообразните аспекти на темата. Възприемайки текста, читателят достига и до убеждението за уменията на автора „услужливо да

ползва” различна „странична” литература (други автори, разработващи темата). Тези умения се изразяват в това, че авторът умело ни води в такава пределно сложна материя, правейки я достатъчно „разбираема”. Но те се изразяват и в самия подбор и структуриране на съдържанието; именно те водят до естествените следствия „поставянето на акценти” при едни или други анализи. Считаю, че насочването към дадени проблеми и структурирането им в съответна логика могат да се приемат като своеобразен принос на дипломанта.

Четвърта глава е посветена на социално-педагогическите проекции на разглежданите етико-религиозни проблеми. По същество тази глава ориентира труда в областта на педагогическите науки. Именно това я отличава *съдържателно* от другите глави, макар *по форма на анализите* тя да остава подобна на тях.

В *съдържателно отношение* анализите тук са безспорно с по-конкретна насоченост, или, казано по друг начин, преминават от философското към частнонаучното (в случая – педагогическото). В точките от труда *I. Образование* и *II. Възпитание* се „появяват” педагогическите категории възпитание, образование, обучение, преподаване, учене, учител, обучаеми и пр., използвани в артикулацията на разглежданите философи. В този план тази част на дисертацията (вкл. и т. *III*) може да се квалифицира като проекция на предишните три глави, които са нейна методологическа основа. (Това се подчертава и от докторанта при потвърждаване на четвъртата хипотеза, с. 266).

Формата на анализите обаче, си остава типичната и присъщата за съответните автори философско-методологическа; те (авторите-философи) просто не могат да не бъдат такива, техните анализи не могат да стигнат до конкретното равнище на (частно)педагогическите, а още по-малко и до методическите (каквито са например тези на техните съвременници Фр. Енгелс и О. Дюринг). Следователно този тип разсъждения могат да се

разглеждат от своя страна като методологическа основа за евентуални по-частни педагогически модели, чиито автори би трябвало да бъдат специалисти педагози, вкл. и социални педагози. (Този факт се осъзнава от докторанта, което личи в някои от формулираните „Препоръки“).

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси.

Посочените от докторанта приносни моменти на дисертационния труд са действително налични.

5. Оценка на публикациите по дисертацията.

Предсатвени са 16 публикации, които са по темата на дисертацията. Те са публикувани в престижни източници, включително и от международни участия, което показва, че са получили своята научна оценка от специализираната колегиална общност.

6. Оценка на автореферата.

Авторефератът е написан според стандартите и вярно отразява съдържанието на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси.

В труда са допуснати някои повторения:

На с. 191 и с. 192 има повторение на абзац (втория и третия), като са посочени два различни литературни източника за един и същ текст (изт. 20-ти и 73-ти).

На с. 236 и 237 има повторение на част от абзаци (с. 236-237: „Първата задача на моралното възпитание ...- максимите на човечността“; с. 237: „Първата задача на нравственото възпитание ...- максимите на човечността“).

Има частично повторение на част от абзаци на с. 230 и с. 245 (с. 230: „Мартин Бубер не приема *образованието* ... развитие за сметка на личностното“; с. 245: „Мартин Бубер не приема *възпитанието* ... развитие за сметка на личностното“; курсив мой – Л.П.).

Има повторение на абзаци на с. 229 и с. 247. (с. 229: „Много емоционално мислителят ... чрез своето собствено поведение” и с. 247: „Много емоционално мислителят ... чрез своето собствено поведение”, като са посочени два различни източника, от които е цитиран еднаквият текст – 221 и 17).

8. Заключение.

Посочените забележки са от технически характер. Считаю, че дисертационният труд илюстрира категорично уменията на докторанта Милослава Янкова за теоретични проучвания и че нейните постижения са с безспорна научна стойност, поради което препоръчвам да ѝ бъде присъдена образователната и научната степен „доктор”, област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика” (Социална педагогика).

20. IV. 2014 г.

Рецензент:

(проф. д-р Л. Попов)

